

Marmara Adası

Saraylar Köşkü

(PALATYA)

Doç. Dr. Özer Kabaş
Mimar Sinan Üniversitesi
Öğretim Üyesi

KONU: Tarihçe: Mimar Sinan Üniversitesi tarafından olası bir okul, Yaz Okulu veya Uluslararası Heykel-Yontu Festivaline zemin sağlayacak raporun giriş bölümü.

Marmara Denizinin güneşinde Kapıdağı yarımadası çevresine serpilmiş küçük büyük kara parçalarının en önemlisi MARMARA ADASIDIR. Yarımadanın doğu-batı yönündeki uzunluğu 18 km. ve kuzey-güney yönündeki en geniş kesimi de 10 km.dir.

(PİRİ REİS GÜNLÜĞÜ: İşbu Marmara Adası kim vardır ol Ada Akdeniz'den İstanbul'a gelen gemilerin yolu uğrağıdır. Dairesi altmış mil çevirir. Eğer gür foryaz alâmeti olursa mezkûr adanın üzerinden bulut eksik olmaz.. (rüzgâr, deniz ve demirleme bilgileri)... Bundan sonra Yıldız tarafında bir körfez var. PALATYA körfezi derler. Ol liman ufak gemileri eyü limandır. Bir iki pare gemi eyü barınır. PALAMARI batı tarafına DELİKLÜ taşlara bağlarlar..

Not: Bu delikli taşlar G. Goodwin ve Altan Gürman'la yaptığımız Palatya ziyaretlerinde 1965 ve 1969'da halâ duruyordu.)

Piri Reis'in bahsettiği PALATYA bugünkü adıyla SARAYLAR KÖYÜ tüm arka sırtlarında prokonez mermeri çıkan tarihteki ünlü köydür.

Antik Yunanda Adanın ilk adı Elafonesos idi. Bu ad Elafos'dan yani geyikten geliyordu. M.Ö. VI.ıncı yüzyıl sonuna doğru ada yeni Prokonessos adını aldı. (eski Prokonessos'un şimdiki Paşallımanı adası olması çok kuvvetli bir olasılık.)

(Proks): Yine geyik cinsinden bir hayvan

(Prokhol): Yerli kadın testisi

(Proiks): Çeyiz

gibi köklerden türiyerek belkide en yakışanı seçilmiş ve: Prokonisos, yani MERMERDEN bir çeyiz adıyla taçlandırılmıştır bu görkemli ada.

Adanın sonradan Marmara adası adını almasının tarihi tam belli olmasa da bu ismin iki ayrı kaynaktan alınmış olması üzerinde duruyor. Birincisi (mermer:

marmor)dan gelen bu ismin Bizans devri içinde ve bilhassa İtalyan gemiciler tarafından kullanıldığı anlaşılıyor.

İkinci kaynak, Marmara isminin 1244'de adaya sahip olan Giorgios Marmara'nın adı ile olan benzerliği de dikkate değer.

Onüçüncü yüzyıl başında adaya Marmara denildiğini, Haçlı seferleri yazarlarından Geoffrol'de Villehardouin'den öğreniyoruz.

Onbeşinci yüzyılda Adayı ele geçiren Türkler çetrefil söylenişli Prokonisos yerine Türk diline daha uygun Marmara adını yeğlemişlerdir.

MARMARA ADASININ TARİHTEKİ KAYITLARI ÇOK ESKİDİR. M.Ö. VI. ıncı ASIRDAN BERİ YERLİ YABANCI BİRÇOK TARİHÇİ VE GEZGİNİN BU ADANIN ÖNEMİNİ GÖZDEN KAÇIRMADIĞINI GÖRÜYÖRÜZ.

BU GÖZLEMCİLERİN YALNIZCA BAZILARINI ELE ALIRSAK:

Strabon ve Plineus'tan çok daha eski bir zamanda Darcios (İ.Ö. 521-486) devrinde yaşayan bir Yunan coğrafyacısı ve denizcisi Skilaks (Scylax) da bu hususta kısa, fakat çok önemli bazı bilgiler vermektedir. Skilaks, M.Ö. beşinci yüzyılda ada ve şehir olarak tarif ettiği Prokonessos'u (şimdiki Paşallımanı adası, diğer bir adı da Halone) Elafonesos'tan açıkça ayırt etmekte ve iyi limanlı bir ada olan Elafonesos'un Prokonessoslular tarafından ekilip biçildiğini bildirmektedir.

Strabon ve Plineus tarihlerinde Marmara adasından Roma egemenliği dönemiyle ilgili bahsedildiğini görüyoruz (S. 253-54 ertüzün)

M.Ö. 362-358 yılları arasında Kızı koşlular (Belkis) tarafından zaptedilip Dindimene heykeli ile birlikte bütün ahalisi Kizikos'a sürülüp götürülen

Prokonessos sitesinin MERMER OCAKLARININ şöhretli o döneminin dünyasına yayılmış bulunuyordu. Bu şöhret Mitology'a kadar uzanmış ve işlemiş ve Rhea'nın, Kronos'a Zeus yerine yutturduğu taşı Prokonessos'tan getirdiği söylenir. (M. Gedeon Tpokovyheos, K. 142).

Adanın Kizikos (Belkis, Erdek) egemenliğine geçmesinden birkaç yıl sonra M.Ö. 353 senesinde ölen Karia satrapı Maussolos için karısı Artemis II tarafından Halikarnassos (Bodrum) da, Mimar Pllheosa yaptırılan ve eski Dünyanın yedi harikasından biri sayılan Maussolleion namındaki türbenin tuğla duvarlarına kaplanank mermer İlvhaların da Prokonessos'tan gittiğini (M. Ö. I inci yüzyılda) yaşamış olan Romalı Mimar Vitruvius'tan öğreniyoruz.

Marmara adasında, Büyük İskender zamanında iki büyük yazar, Miletoslu Kadmos'un eserlerini tasnif eden Blon ve Kizikos'un ilk tarihini yazan Delokhos yaşamıştır.

Bizans döneminde Prokonez Mermer ocaklarından son derece randımanlı bir biçimde yararlanıldığı anlaşılıyor.

Altınca yüzyıl Bizans tarihçisi PROCOPIUS Aya Sofyanın süratle bitirilmesinde rolü olan Prokonez mermerlerinden bahseder. Aynı dönemde sivil hizmetlerin başında olan PAUL THE SILENTIARY de mermerler ve kaynakları konusunda güvencilirtutanaklar tutmuştur.

Prokonez mermerleri deniz aşırı gidip Venedik'teki o zamanki haliyle St. Mark bazilikasında ve Justinien'in kızkardeşi Anica Jullana tarafından St. Polyeuctus (M. S. 524-527) kilisesinde kullanılmıştır. Bu bulgularda İstanbul Arkeoloji Müzesinden Dr. Fıratlı'nın çalışmalarına bakmak gerekir. Venediğe giden Prokonez mermerlerinin İstanbul'da daha önce kullanılmış mermerler olduğu da bilinmektedir.

OSMANLILAR DÖNEMİ:

İstanbul'un alınışından sonra ilk Prokonez Mermerlerini Beyazıt Camiinde rastlanması ocakların pek uzun süre durmadığını gösterir.

Ahmet Refik, Palatya'dan mermerlerin Marmara Ereğlisine oradan da kullanılmak üzere Edirne'ye SELİMİYE camiinin yapımına yollandığına dair bir divan fermânı bulmuştur. Bir diğer divan fermânı da mermerlerin Üsküdar Atik Valide (1570) camiinde kullanılmasıyla ilgilidir.

1604'de I. Ahmet'in fermânı babasının türbesi için Marmara adasından mermerlerin dolaysız ve acele nakliyesiyle ilgilidir. Bu yazışmalarda Mimar Dalgıç Ahmet'in de ismi geçmektedir.

1723'de Marmara adasını ziyaret eden La Mottraye anılarını şöyle yazıyor. "(Pallatia)dan çok büyük miktarlarda mermer çıkarılıyor. Bunların yapılmakta olan camiler için olduğunu sanıyorum. Bunların taşınması için de 200 kadar tekne kullanılı-

yor."

Saraylar ve Ocaklar, I.inci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı (göçler ve mübadeleler) kesintileri dışında devamlı kullanılmış ve bugünde gelişen bir teknolojiyle kullanılmaktadır.

SONUÇ:

Osmanlı ve Yabancı kayıtlarda Palatia ile ilgili daha birçok kayıt olduğu şüphe götürmez.

Türkçe ve İngilizce bazı kaynaklardan çıkardığını bu özette anlatılacağı gibi Palatya (bugünkü Saraylar köyü) İtalya'daki Carrara ocaklarından daha eski bir geçmişe sahiptir. Ocaklar işletildikçe, hala bitmiş ve bitmemiş heykeller çıkmaktadır. Belliki Marmara Adasının bu bölgesi uzun süre heykel, kolon dekoratif eleman üretimde önemli bir merkez olmuştur. Bazı heykelsi elemanlar kaba yontu olarak yapıp gerekli yerlere teknelerle yollanmıştır. Bugün içinde, birçok taş ustası olan ve geleceğe ümitle bakan bir köy halkı mermer ocakları ve Arkeoloji Müzesinin yakın zamanda kurduğu bir açık hava müzesi vardır.

BÖYLESİNE ÖNEMLİ GEÇMİŞE SAHİP BİR YERİ KÜLTÜREL VE EĞİTİMSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRMEK VE ULUSLARARASI YONTU-HEYKEL FAALİYETLERİNİN BİR PARÇASI HALİNE GETİRMEK ZOR OLSA BİLE TARTIŞILMAZ DERECEDE GÜZEL VE YARARLI OLABİLİR.

Bu raporun giriş bölümünün devamındaki eğitim ve kültürel etkinliklerle ilgili görüş ve teklifler ka-naatimca Akademik yılın sonunda Saraylar köyüne gönderilecek kapsamlı bir komisyon'un görüşü alındıktan sonra tekrar gözden geçirilerek sonuca ulaşılmalıdır.

Bu komisyon şu üç faaliyeti gerçekleştirebilir:

1- Marmara adasındaki tarihi mekânı yerinde inceleyip pratik yönden gerekli verileri toplamak.

2- Marmara Adası Saraylar Köyü ileri gelenleriyle (Köy ihtiyar heyeti ve Mermer Ocak sahipleri..) gerekli görüşmeleri yinelemek.

3- Arkeoloji Müzesi yetkilileriyle (Prof. N. Asgari) görüşüp bir danışma yapmak.

Bilgilerinize saygıyla arz ederim.

Kaynaklar:

1- THE REUSE OF MARBLE IN THE EASTERN MEDITERRAN IN MEDIEVAL TIMES., Godfrey Goodwin.

Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland. No. 1 1977

KAPIDAĞI YARIMADASI VE ÇEVRESİNDEKİ ADALAR TARİH VE ARKEOLOJİ ÜZERİNDE ARAŞTIRMALAR, Reşit Mazhar Ertüzün 1964

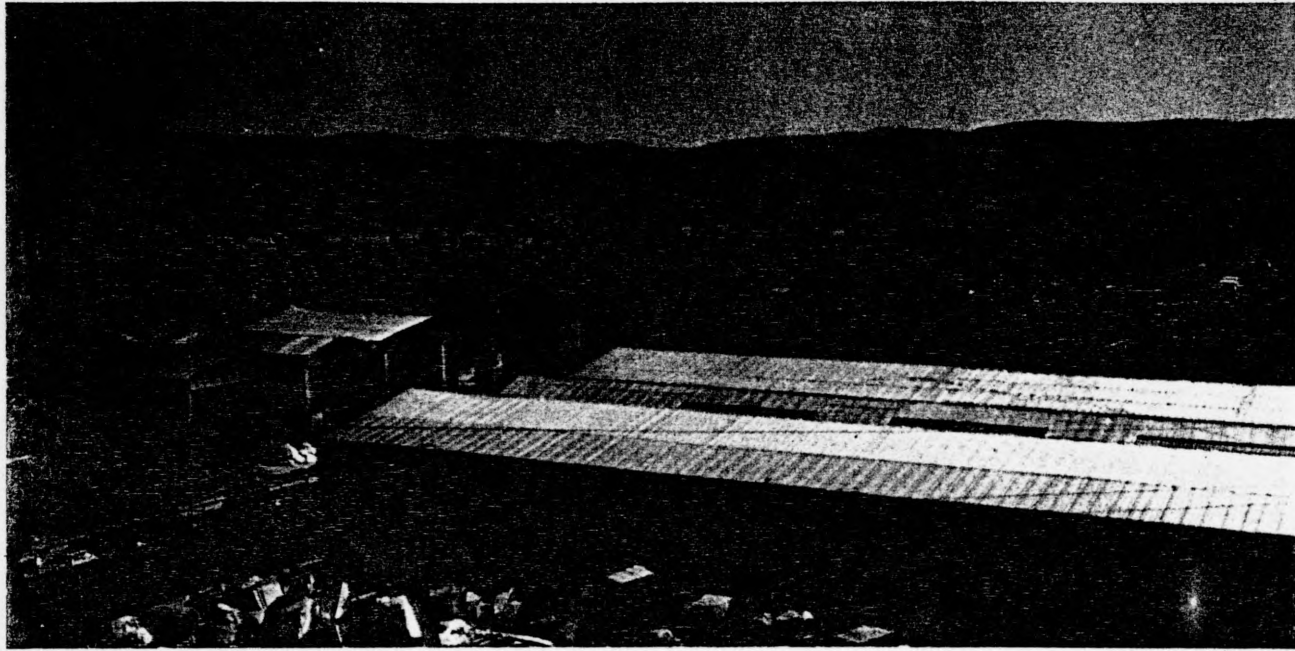
Türkiye Ticaret Odaları Sanayi Odaları ve Tic. Bors. Birliği Matbaası, Ankara

3- ch. TEXIER, L'Asie Mineure (bölüm fotokopi)

ŞAYAKÇI
MADENCİLİK VE TİC. LTD. ŞTİ.

TÜRKİYE'NİN EN MODERN GRANİT VE

MERMER ENTEGRE TESİSİ

BALIKESİR MERMER VE GRANİT SANAYİİ
size mermerin anavatanı Türkiye'den

PLAKA, DUVAR KAROSU, YER KAROSU ve SÜPÜRĞELİK, FAYANS, DENİZLİK ve PARAPET, MASA ÜSTÜ ve MUT-
FAK TEZGÂHLARI ve DİĞER MERMER ÇEŞİTLERİNİ SUNMAKTAN KIVANÇLIDIR.

MERKEZ BÜRO VE FABRİKA:

Yeni İzmir Yolu 8. Km. 10100
Balıkesir
Telf: (661) 25850 (7 hat)
Telex: 58130 syak tr
Tletex: 53030 syakc tr
Fax: (661) 25857

ŞEHİR BÜRO VE POSTA ADR.

Anafartalar Cad. Şayakçı İşhanı
No:15 P.K. 13 10001 Balıkesir
Telf: (661) 18671

ANKARA BÜRO

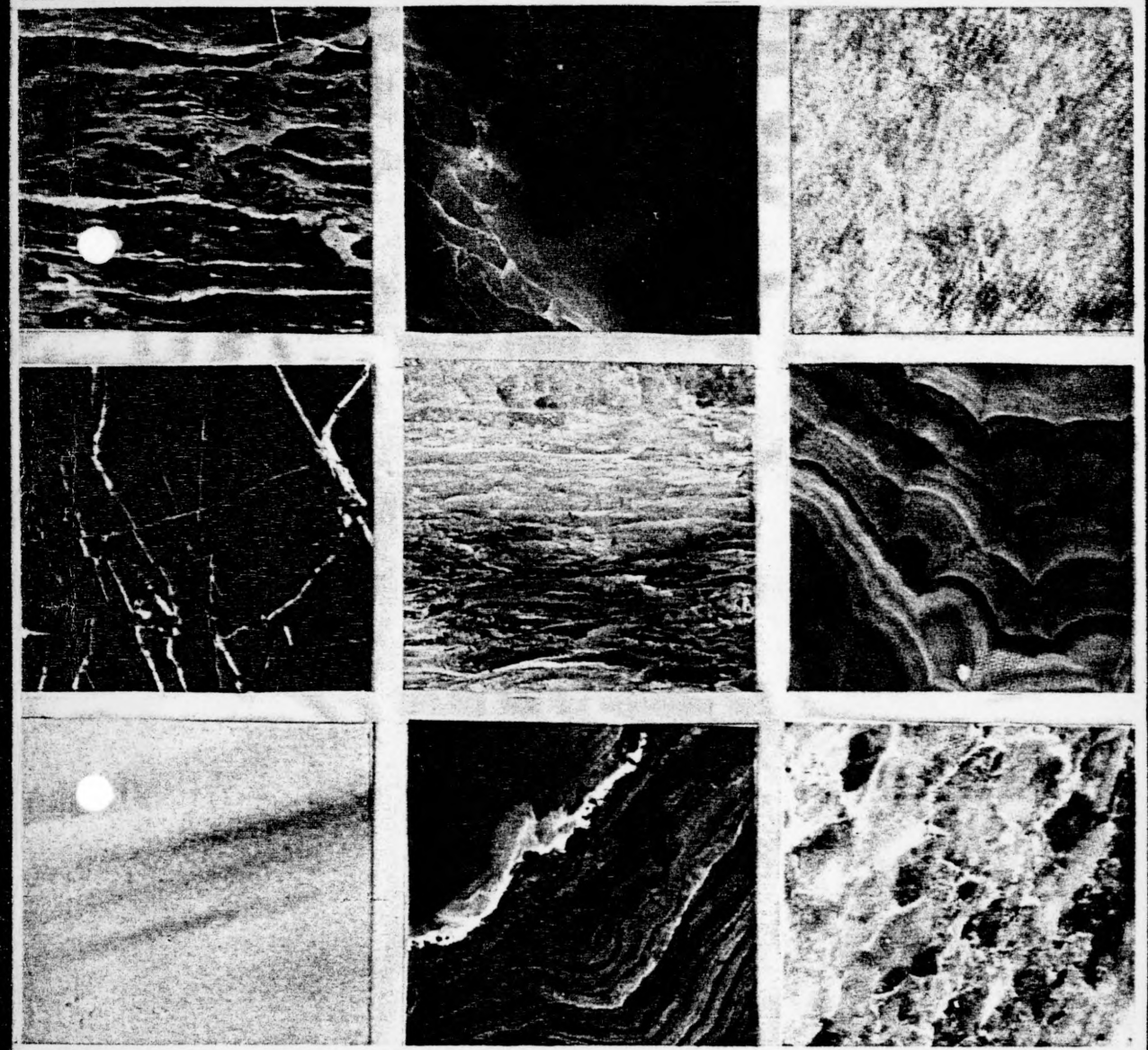
Hoşdere Cad. 184/A
Çankaya 06550
Ankara
Telf: (4) 138 39 82
138 60 88
Fax : (4) 138 26 07

İZMİR DEPO

5733 Sokak No:
138/2 Karabağlar
35380 İZMİR
Telf: 37 14 81
10100 10001

MERMER

MART 1989